

Griekse tragedie

Terwijl de regeringsleiders en hun ministers van financiën van de EU-lidstaten zich in allerlei bochten wringen om het hoofd te bieden aan de Griekse crisis, wordt in andere delen van het Europese huis driftig gewerkt aan routekaarten voor de energietoekomst zo'n veertig jaar weg. Dat is moeilijk met elkaar te rijmen. Een gevoel van onbehagen over de slagkracht en het in duigen vallen van de integratiedroom maakt zich meester van de EU.

Het rotsvaste vertrouwen in de crisisbestendigheid van het Stabiliteitspact en de grillige realiteit van vandaag vormt niettemin een schril contrast. De schuld ligt zowel bij het pact zelf, dat bij aanvang al duidelijke mankementen vertoonde van politieke optimisme, bij de lidstaten die zich niet aan de regels houden, maar ook aan het verschil tussen de politieke en economische benaderingen van het probleem. De tragedie van Griekenland is dat het al lang niet meer gaat over de beste route voor Griekenland om uit de ontstane financiële en economische problemen te komen, maar om de politieke geloofwaardigheid van de EU. In het zoveelste weekend van de waarheid proberen de regeringsleiders van de EU-landen een oplossing te vinden voor de Griekse tragedie, zonder het

mandaat van de eigen kiezers te verliezen. In Nederland, Finland, maar ook Duitsland bestaat nog maar een flinterdun mandaat om nog meer fondsen ter beschikking te stellen voor iets dat de internationale kapitaalmarkten al veroordeeld hebben als het opnieuw vooruitschuiven van het onafwendbare. Terwijl de regeringsleiders aarzelen over de aard en omvang van een nieuwe hulp-poging, lijkt Griekenland inmiddels nagenoeg onbestuurbaar geworden.

Werk in uitvinding

De EU worstelt al langer met het laten aansluiten van visie, beleid en uitvoering in een coherent geheel van 27 zeer ongelijke parten. Steeds weer blijken de Europeanen slechte studenten van het leerstuk van de economische integratie. Al sinds de vroege literatuur op dit gebied werd integratie van tamelijk homogene landen verondersteld, niet het heterogene gezelschap dat zich tegenwoordig aan de vergadertafel meldt. Het weghalen van de economische grenzen tussen dergelijke landen resulteert over het algemeen in het bestendigen van de structurele ontwikkelingsverschillen. Overdrachten moeten de pijnlijkste verschillen verzachten. De structuurfondsen werden hiervoor opgericht. De criteria om toe te treden tot de euro zijn pijnlijk tekortgeschoten om de politieke, institutionele en sociaaleconomische verschillen mee te wegen bij toetreding, zodat de coherentie kon worden bewaakt. Deze grove inschattingfout komt de huidige politieke leiders van de lidstaten duur te staan. Inmiddels is stilstaan geen optie. Afhankelijk van de aanpak van de Griekse tragedie komt er,

onder dwang, een structuur die lijkt op een politieke unie, of wordt de (politieke) realiteit van een kleiner eurogebied geaccepteerd.

Maakbaar verleden

Met de energieroutekaarten zal het niet anders gaan. De hengel wordt wel erg ver vooruit in de tijd geworpen om de visie en de richting van het beleid te toetsen. Als het blijft bij een verkenning van de toekomstige mogelijkheden en de visie daarop, dan zijn de routekaarten wellicht een goede spiegel om onszelf voor te houden. Ze kunnen een robuuste richtlijn geven voor de beleidsvoorbereiding voor het post-2020 tijdperk. Meer mogen en kunnen we niet eisen van een dergelijke exercitie. Probeer voor de gein maar eens eenzelfde aantal jaren in het verleden te werpen als nu voor de toekomstige routekaart wordt gevraagd, dan staan we nu aan de vooravond van: twee ineenstortingen van het Bretton Woods wisselkoersstelsel kort na elkaar (1971 en 1973), de eerste oliecrisis (1973/1974), de Noord-Zuid discussie over de internationale economische ordening, stagflatie, en nog een oliecrisis om de jaren '70 mee af te sluiten. Hoeveel aanpassingen en crises zijn er niet in de afgelopen veertig jaar geweest die noopten tot een aanzienlijke bijstelling van de visie en strategie? Uit de recente studie van het IEA 'Are we entering a Golden Age for Gas?' blijkt al dat de huidige veronderstellingen over de toekomstige energievoorziening toe zijn aan een flinke herziening. Daarin zijn de mogelijke gevolgen van de Arabische Lente en het Japanse nucleaire drama nog niet eens meegenomen. Het is goed

om de toekomst te verkennen aan de hand van verschillende verhaallijnen die bepalend zullen zijn voor de energietoekomst, maar een routekaart kan hieruit niet worden verkregen. Hoewel een dergelijk politiek optimisme de EU niet vreemd is gebleken, veronderstelt een routekaart te veel een maakbare toekomst.

Voorspelbare toekomst

In een periode van economische karigheid zullen bovendien de transitieknoten ook anders geteld worden dan nog maar een tweetal jaren geleden. De financierbaarheid van transitie wordt bijvoorbeeld nog nauwelijks besproken. De relatieve kosten van de verschillende energieopties worden te weinig meegewogen in toekomstige verhaallijnen. Terwijl overheden naarstig moeten bezuinigen om de problemen van de toekomst het hoofd te bieden, kan ook getwijfeld worden aan de kracht van de financiële marktsector om de veranderingen te financieren. Dat kan, gezien de ontwikkelingen in de Griekse tragedie, een fatale misrekening zijn, die de verhalen die nu worden geconstrueerd een geheel andere wending kunnen geven. De ruimte voor beleid kan wel eens veel krappere zijn dan we vandaag kunnen bedenken.

Coby van der Linde is hoofd van het Clingendael International Energy Programme, hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen en lid van de Energieraad. ■